מעודד ירדכו

כל תחנה בחיים מעניקה לך משהו, כך מאמין עודד מזרחי שמוציא לאור בימים אלו את לקט סיפורי התשובה 'תוהו ובו הוא'

> סיפורים שמותירים את הקורא עם תחושות ומחשבות. את הפיענוח יעשה כל אחד בדרכו

דרור יהב

סיפור הראשון בקובץ הסיפורים החדש של עודד מזרחי מספר על אביתר, חייל צעיר, היושב בדירתם של סבו וסבתו וצופה עם חבר במשחק כדורסל. סבתו מתחילה להשתעל, ואמבולנס מגיע לפנות אותה לבית החולים. אביתר ממשיך לבהות במסך. כעבור שבוע היא נפטרת, ובני המשפחה מגיעים להלוויה. אביתר מרגיש אדיש, חסר רגש, מטומטם, לא מגיב. בהלוויה אביתר הוא היחיד שמאזין לפסוקי התהלים שממלמל הרב המוביל את סבתו למקום כבודה האחרון. הנצחיות שבהם מעוררת אותו פתאום מתהום האדישות שלו, בוקעת בו סדקים ראשונים של מודעות לעולם ולפלא שבו. רק בימי השבעה, כשירגיש את כאבם של אביו ושל סבו, סוג של רגש יתחיל לעורר את נשמתו ויזיז אותו ממקומו.

הספר החדש, "תוהו ובו הוא", ראה אור בהוצאת דברי שיר ומכנס שלושים ואחד סיפורים קצרים מהווי החיים של עולם התשובה שנכתבו במשך תקופה ארוכה. הם מתייחסים לפרקים שונים בחיי המספר – טרום התשובה, תהליך התשובה עצמו ושלבים שונים של חיפוש שנמשכו גם אחריה. הסיפורים שונים זה מזה, חלקם כואבים וחלקם משעשעים, אך כולם חוסים בצל האמונה. אחד הדברים שהפכו אותו בעיניי למרתק הוא העדר הניסיון להסביר במילים וברעיונות תהליכים עמוקים בנפש. עודד מזרחי מספר את הסיפור, משתף את הקורא בתחושותיו שלו מבלי לנסות ולכפות איזו אידאולוגיה או השקפת עולם.

עודד, כל הסיפורים עוסקים בחוזרים בתשובה – לפני, באמצע או בשלהי התהליך. מי הם האנשים שאתה מספר עליהם?

"חלק מהסיפורים והדמויות מבוססים על מקרים שקרו לי ולאחרים סביבי. אבל הסיפורים במציאות הם רק בסיס למה שכתוב. בדרך כלל זה לא קרה כך ממש. אני שומר לעצמי את החירות לספר ולשנות את הפרטים כדי להעביר איזה מסר או תחושה".

למה כל הגיבורים הם חוזרים בתשובה?

"קודם כל, זו הטריטוריה של חיי שאותה אני חי ונושם. אבל מעבר לכך, חוזר בתשובה עשה מהפך בחייו. למספר סיפורים זה נהדר כי יש פה דרמה. חיים רגילים הם לרוב דבר לא דרמטי, אבל ככל שיש התמודדות עם קונפליקט ומעבר בין עולמות, זה יותר מעניין.

"בפשטות חשבתי פעם שכשאתה חוזר בתשובה עברת מעולם לעולם, נהיית בן אדם אחר ושלום על ישראל. אבל מסתבר שזה לא ככה. אתה לא יכול להפוך אדם אחד לאחר. אם אדם לא משתמש בנתונים הטבעיים שלו אלא משליך ממנו את כל מה שיש לו, הוא חלש מאוד בעצם. עברתי כל מיני תחנות בחיים, גם עצם התשובה וגם בתוך התשובה, ותמיד ראיתי שכשאתה עובר לתחנה אחרת, הדבר הכי נכון הוא לקחת את הטוב שקיבלת הלאה, לתחנה הבאה. למשל, אם בתור חילוני יש לך איזה כישרון כמו ציור, שירה או ספרות, ואחר כך אתה חוזר בתשובה ונוטש את זה, לא רק שאתה מפסיד, אלא שזה מתנקם בך. נכון, אתה חייב להתאים את עצמך לכללים או לתנאים של העולם החדש שאליו נכנסת, אבל אם תחליט לוותר לגמרי על עצמך, אתה תסבול מאוד.

"אני מאמין מאוד שהחיים הם כמו בניין: כל תקופה חייבת לבנות אותך. גם אם היית במקום או בתקופה שבדיעבד נראה לך שלא נתנו לך כלום, בטוח שקיבלת שם משהו. אל תוותר על זה! זה בדיוק מה שקרה בתחילת תנועת התשובה. אנחנו נטשנו את העולם שממנו באנו, עזבנו הכל מהקצה אל הקצה, וזה גרם למשברים קשים שמשלמים עליהם מחירים עד היום. אתה חייב לזכור מי אתה, אחרת מה נשאר לך? ! 'אם אין אני לי מי לי', ורק כשיש לך את עצמך, תוכל לקיים את ההמשך – 'וכשאני לעצמי מה אני? !' – להתקרב באמת למהות החיים".

יש חלקים בתהליך התשובה שלך שאתה מצטער עליהם?

"אני לא מצטער על שום חלק. למדתי מכל תקופה, אפילו מקטעים שחשבתי שאני מוותר עליהם לגמרי, וראיתי בהמשך שיש שם צידה שאני לוקח להמשך הדרך".

הריתוק לבסיס שהצמיח סופר

עודד מזרחי (58) נולד באילת, שהיתה בניגוד לדמיון "מקום פרובינציאלי למדי", וגדל בה עד שהתגייס לצבא. "בתור נער אילתי למדתי במגמה ריאלית פיזיקלית, סיימתי בגרות והמגע עם הספרות כמעט לא היה קיים. כך היה מקובל באותם ימים, שכל הבנים הלמדנים למדו במגמה ריאלית והבנות הלמדניות בהומנית". למרות זאת, כבר אז דבק בו חיידק הספרות והוא קרא בלי סוף. בסיום הלימודים התגייס לחיל המודיעין ועבר לשרת באזור המרכז. שם התחולל השינוי הראשון.

אחרי שנתיים בערך הוא רותק לבסיס לפרק זמן די ארוך וקיבל העברה די משפילה לתפקיד אחר. הוא הרגיש נפילה. בתקופת הריתוק לבסיס והשעות הארוכות שהיה צריך להעביר לבדו, החל לקרוא ספרים שעד כה לא מצא בהם עניין. אחד מהם היה "אני ואתה" של מרטין בובר, וכן מאמרים שעסקו בביקורת ספרות מאת ד"ר דן מירון. העיסוק בענייני רוח שבה אותו, והוא התחיל לכתוב שירים. זו היתה הנגיעה הראשונה עם עולמה של הספרות, והפעם בתור יוצר ולא רק כקורא.

לאחר השירות הצבאי נרשם ללימודי קולנוע בתל אביב. הכל היה חדש ומפתיע, אבל הדבר שבאמת שבה את ליבו היה שיעורי העשרה בספרות שלקח במקביל. "התאהבתי. ראיתי שיש שם משמעות – מצד אחד, האמת שעד אז האמנתי בה היתה האמת של הפילוסופים והסופרים המודרניים, במיוחד אקזיסטנציאליסטיים כמו סארטר וקאמי שאמרו שהעולם הוא חסר משמעות, מין הרף עין בין שום דבר לשום דבר. בספרות פתאום ראיתי שאדם יכול ליצור משמעות מעבר לחיים, חלקת פלא קטנה בתוך עולם חסר משמעות. ראיתי את זה במיוחד בשירה, שבה כל מילה היא רבת משמעות, עם שכבות של מטאפורה ומשלים ורמזים וסמלים".

בין השנה השניה לשלישית בלימודים קרה עוד אירוע שזעזע את עולמו, והוא מתואר בסיפור "סוד החשמל". עומר, סטודנט רמת־גני שמעביר את ימיו בנעימים, מגדל כלב בשם כפיר (ששמו רומז לאמונתו של הגיבור הכופר...) וקורא ספרי פילוסופיה שמדברים על כך שלאדם אין שום משמעות. יום אחד, בעקבות מפגש מפתיע עם חברו שחזר בתשובה ולומד כעת בישיבת ברסלב בירושלים, הם מעבירים לילה שלם יחד. המפגש מרעיד אותו. אף על פי שהתכוונן אליו ואף הכין שאלות ותשובות לשאלות הנגד, כשהחבר התחיל לדבר, עומר פשוט ישב ובלע בשקיקה את דיבוריו. "בעל כורחם הם נכנעו. אלף אורות נכפו עליהם באותו לילה של קבלת התורה המחודשת והפרטית. כל התמימות שהסתתרה בתהום נפשם כאילו התפרצה ברגע הנכון. הם לא שאלו דבר ולא נלחמו. ישי ישב על קצה הספה האדומה הדהויה ופשוט הוריד להם עולמות עליונים".

עומר עומד קרוע בין חייו הנוכחיים ובין המשיכה העזה להצטרף לישיבה בירושלים ולטעום את סודות התורה שזה עתה נחשף לה, אלא שאז הוא חווה טרגדיה משפחתית: אימו לוקה בהתקף לב. בשלב זה הוא ממשיך לנסות אולם חש קרוע, האם להמשיך את הלימודים במסלול הבטוח והמוכר או לזרוק הכל ולהיכנס

> "פעם חשבתי שהדבר הכי חשוב בעולם זה לחזור בתשובה. היום אני מבין שהדבר הכי חשוב הוא לחזור בתשובה נכון".

המשך בעמוד הבא >

לישיבה? עומר מבין שחייו כבר אינם נותנים לו טעם. לבסוף, לאחר לבטים רבים, הוא נוסע לירושלים ומצטרף לישיבה.

"הסיפור הזה הוא די ביוגרפי ומתאר את המסלול שעברתי. לא תיארתי את זה בספר, אבל למעשה לאוניברסיטה היה חלק לא מבוטל בהחלטה שלי להיכנס לישיבה. בשנה השלישית למדתי קורס על חיים נחמן ביאליק, ושם ראיתי שביאליק היה מלא יהדות ומלא תורה. התחלתי לתפוס שכל העושר נמצא ביהדות ושאנחנו דלים מאוד בלעדיה".

אז למה לעזוב הכל? קח קורס באוניברסיטה.

"חשבתי על זה, אבל הבנתי שזה לא רק עושר רוחני, אלא האמת של החיים. אדם מחויב לאמת כמו שהוא מבין אותה. זה לא רק עניין של ידע, אלא של איך אני חי. איזה ערך יש לידע שאני צובר אם אני לא חי לפיו?! בתקופתי, לפני שלושים וחמש שנה, לא היו הרבה ברירות. אם רצית לחזור בתשובה היית מחויב לעשות צעד קיצוני, והיום ברוך השם זה ממש לא ככה. אפשר לחזור בתשובה ולהיות יהודי למהדרין בכל מקום אם אתה משקיע בזה".

ילדות בפרובינציה האילתית

לחזור בתשובה מזפזופ

מתי התחלת ממש לכתוב?

"בזמנו חשבתי להיות מורה לספרות ולהתחיל קצת לכתוב. זה היה הדבר הכי קשה לי כשחזרתי בתשובה והבנתי שהתורה אמת וה' אמת ואני חייב לעשות את הצעד, ומה שהפריע לי זה שאהבתי ספרות. אבל אמרתי לעצמי שבלי לחזור בתשובה מבפנים אין הרבה ערך לספרות. היתה תקופה ברסלבית, היתה תקופה קוקניקית במכון מאיר – אגב, דבר מאוד לא שגרתי שאדם חסיד יבוא למכון מאיר. זה היה צעד מאוד לא פשוט עבורי כאדם בעל משפחה שחי חיים חרדיים, המעבר היה חד מדי וכמעט בלתי אפשרי. היו כל מיני אילוצים שלא אפשרו לי להמשיך בתלם הזה. ואז הכרתי את הרב גינזבורג וראיתי מרחבים. פגשתי אדם שרואה את העולם כמו מלוויין. לא שלא ידעתי זאת לפני כן, אבל ראיתי דרכו את הפלא של התורה, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". מה שמצאתי פעם בספרות בקטן, מצאתי עכשיו בגדלות. הבנתי שאני לא רוצה להיכנס לשום מגירה ודווקא בצורה הזאת התחלתי להיות קשור לחב"ד, אבל בלי להיות חסיד מן המניין. בנקודה הזו התחילה הכתיבה. זה התחיל בשירה, בספר 'קביים של אמונה' ועוד כמה ספרי שירה. אחרי זה עברתי לפרוזה. בשלב מסוים היתה לי תפנית והתחלתי לכתוב סיפורי תשובה בסדרת הספרים 'אור חוזר', ואחרי זה הגעתי גם לסיפורי אמונה בשבועון 'בשבע'".

כתיבת סיפורי תשובה היא חלק מהצורך לעבד את מה שאתה עצמך עברת?

"כשאדם עובר מעולם לעולם זה דבר חזק מאוד. בסיפור התשובה, במיוחד בשלב הראשוני, יש המון דרמות, קטעים מרגשים, גילויי אמונה, ובמיוחד אצל מי שאצלו זה נעשה בצורה עזה. בכלל, פעם סיפורי תשובה היו הרבה יותר חזקים. היה צריך לעבור מוות קליני, או לנסוע להודו למנזר וכדומה כדי לחזור בתשובה, והיום אדם יכול 'בטעות' להגיע בזפזופ לערוץ הידברות ולחזור מזה בתשובה. כתבתי פעם בערוץ הידברות על מישהו שהגיע אליהם בטעות בזפזופ והתחיל לחזור בתשובה בלי לעזוב את הבית, עם האישה והילדים, בהדרגה. זו ממש דוגמה לאיך היום יכול לקרות בקלות מה שפעם היה צריך להפוך בשבילו את כל העולמות. בגלל האינטרנט הכל פתוח וידוע, זה סיפור אחר. סיפורי התשובה שסיפרתי הם ברובם לפני העידן הזה.

"יחד עם זאת, היום הכביש לא חד סטרי – יש גם לא מעט אנשים שיוצאים מהדרך. אני חושב שבשנים האחרונות התופעה הלכה והתגברה. לפני שלושים־ארבעים שנה, אם אדם נולד חרדי, היה למעלה מתשעים אחוז שהוא יישאר ככה כל חייו. וכן להיפך, אם אדם נולד חילוני, כנראה שהוא ייקבר כך. היום אף יהודי לא יודע לאן הוא יגיע... יש הרבה יותר תנועה במרחב המשותף. כיום הבחירה היא מאוד חזקה, ובעבר הגורליות היתה יותר חזקה".

"החופש הוא דבר מאוד יקר, ורק כשאדם הוא חופשי וטבעי הוא במיטבו, ולא כשהוא מאולץ ומאוים על ידי הסביבה. בסדר הפרשות בתורה מוצאים בראשית, נח, לך לך. בראשית תרגיש נח, וכשתרגיש שלם אז לך לך, תוכל ללכת ולמצוא את הקדוש ברוך איפה שלא תהיה".

גשר רעוע וכואב

אחד האתגרים הגדולים שעומדים לפני החוזרים בתשובה הוא מערכת היחסים עם בני המשפחה, שבדרך כלל לא מקבלים בעין יפה, לפחות בשנים הראשונות, את השינוי הקיצוני באורח חייהם. את מערכת היחסים הזו מתאר עודד מזרחי בסיפור קורע לב בשם "ברית יצחק". הסיפור מתאר זוג חוזרים בתשובה שנולד להם בן. כחלק מההכנות לברית הם מתלבטים קשות מי יהיה הסנדק – האם הרב הצדיק וראש הישיבה, כפי שמתעקש המוהל, או שמא הסבא, אביו של "אבי הבן", נעים ההליכות והאהוב על הבריות, אך, דא עקא, גם חילוני למהדרין?

לבסוף מחליט הזוג שהסבא יהיה הסנדק. הברית נערכת בשכונה חרדית בירושלים, הזרה מאוד למנהגי ההורים, שמרגישים מאוד לא נוח במעמד. כשהסנדק מתיישב על כיסאו שואל אותו המוהל לפתע: "האם אתה חוזר בתשובה שלמה על כל עוונותיך?". הסב ההמום נפגע עד עמקי נשמתו, קם מהכיסא ויצא. הרב נקרא למלא את מקומו, אולם אבי הבן מרגיש פצוע ומושפל בשביל אביו, תהום נפערה בליבו. "הוא ראה את דמו של בנו הרך פורץ, את אבא ניצב מרחוק לאחר ששפכו את דמו, והוא עצמו עומד בתווך, גשר רעוע וכואב שאמור לחבר בין העולמות ההפוכים, ומתחתיו ובתוכו נהרות דם קולחים". וכך הוא מברך, בגמגום ובדמעות כאב, את ברכת שהחיינו.

ימי הרהורי התשובה בתל אביב

חסיד ברסלב ביבנאל

"אם אדם לא משתמש בנתונים הטבעיים שלו אלא משליך ממנו את כל מה שיש לו, הוא חלש מאוד בעצם".

איך היה הקשר שלך עם העולם החילוני שעזבת?

"זה אכן קונפליקט מאוד גדול. הרמב"ם אומר בהלכות תשובה שבתהליך תשובה האדם צריך לעבור לקצה השני, ורק אז להתאזן. אפשר לומר שזה מה שקרה לתנועת התשובה בכללותה. בהתחלה לא היתה כל כך ברירה, אלא ללכת לקצה השני, ובמשך השנים אנשים שילמו מחיר על זה, אלה שהיו ראשונים ושכבו על הגדר. היום, כשאדם רוצה להתקרב לקדוש ברוך הוא, מאה שערים וסביבותיה הן כבר כמעט לא אופציה, אבל פעם לא היתה כמעט אופציה אחרת".

טיפוס חדש

בשנים האחרונות נשמע יותר ויותר קולם של חוזרים בתשובה שהחליטו לא לוותר על עולמם הקודם ולמצוא שביל ביניים. כשחזרו בתשובה נראה היה להם שהעולם החרדי הוא האותנטיות בהתגלמותה, אולם לאחר שנים שבהן ניסו להשתלב ולמצוא את דרכם, הם עדיין אינם מרגישים בו בני בית. כך קמו יוזמות שונות של בעלי תשובה עבור בעלי תשובה: קהילות כמו "שדה צופים" של הרב עודד ניצני, קהילת "שובה" במושב בעל אותו שם ו"נהורא" ברמת גן. במשך מספר שנים אף ראה אור כתב עת בשם "אדרבה", שרצה לבטא את קולם הייחודי של החוזרים בתשובה.

לא מעט אנשים שואלים, "למה צריך קהילות וכתב־עת לחוזרים בתשובה? הם לא יכולים פשוט להיות כמו כולם?". בספר אפילו סיפרת על שמשון, בעל תשובה חרדי, שבז לך כשחילקת לו גליון של 'אדרבה', כי לדעתו החוזרים בתשובה צריכים לנשק לחרדים את הידיים והרגליים.

"החזרה בתשובה עלולה להפוך אותך לקרוע, כמו גשר רעוע בין עולמות שלא מתחברים. אנחנו בעלי התשובה יכולים להיות גשר חזק. אנחנו מכירים את שני העולמות, וגם משתדלים לחבר את הטוב שבהם. זה לא שאתה עובר מ'הרעים' אל 'הטובים'. בשורש, בתאוריה, זה אמנם כך כי התרבות החילונית בטהרתה מובילה בעיניי לאבדון ואילו התרבות היהודית היא התכלית של הכל. אבל בפועל זה ממש לא ככה, זה סיפור הרבה יותר מורכב. יש הרבה טוב בעולם החילוני ויש דברים בעייתיים גם בעולם היהודי. היהדות היא לא מפעל לקופסאות שימורים, ויש ענין להתחדש. בלי התחדשות אין כלום, ומבחינה מסוימת בחילוניות יש רוח שהעולם החרדי מאוד זקוק לה, של מעוף, התחדשות, כיף טבעי. כמובן שאצלם זה בדרך כלל לא מכוון לטוב, אבל הגאולה היא שכל התורה תהיה בכיף הכי גדול, עם התחדשות בלתי פוסקת. את זה קלטתי בחסידות".

זה נשמע מאוד הרב קוק.

"בהחלט, ההיכרות עם תורת הרב קוק היתה תחנה מאוד חשובה בחיים שלי מהרבה בחינות. הדבר הכי מסוכן זה שאדם הוא זר לעצמו. זה דבר שאני מנסה לומר ברבים מהסיפורים הקצרצרים שכתבתי פעם בעלון 'ראש יהודי' הזכור לטוב, וזוכה לכתוב היום ב'קרוב אליך'. אתה צריך קודם כל להיות החבר הכי טוב של עצמך, ורק על הבסיס הזה אתה יכול להתקדם ולזוז. הדבר המסוכן בתשובה זה שאתה מאבד את העצמיות שלך. גאולה זו תשובה טבעית, יש בה את כל החומרים של היהדות, אבל בצורה טבעית ואמיתית".

איך זה יכול לעבוד?

"זה יעבוד רק אם אתה יודע לחבר את שני ההפכים האלה. בעל תשובה מרגיש שהוא צריך להיכנס למגירה, לאמץ ולשנן ולדקלם כל מיני אמירות שהוא לא בהכרח מתחבר אליהן. מצופה ממנו לחשוב שהקבוצה או המגזר שאליו נכנס הוא הדבר הכי טוב בעולם, והצדיק או הרב שלו הוא בבחינת "אין עוד מלבדו". ומה אפשר לעשות שזה לא מתאים לרוח הפנימית שלו? למי שבא מעולם חילוני יש רוח יותר כוללנית. החופש הוא דבר מאוד יקר, ורק כשאדם הוא חופשי וטבעי הוא במיטבו, ולא כשהוא מאולץ ומאוים על ידי הסביבה. בסדר הפרשות בתורה מוצאים בראשית, נח, לך לך. בראשית תרגיש נח, ואז גם יהיה לך חן. וכשתרגיש שלם אז לך לך, תוכל ללכת ולמצוא את הקדוש ברוך איפה שלא תהיה.

"פעם חשבתי שהדבר הכי חשוב בעולם זה לחזור בתשובה. היום אני מבין שהדבר הכי חשוב הוא לחזור בתשובה נכון. זה הבדל לכאורה קטן, אבל הוא הכל. עדיף להיות חוזר בתשובה סוג א' ולא חרדי סוג ב' או ג'. אם האדם שחוזר בתשובה נהיה אדם שבור, אז במקום קידוש ה' יש פה חילול ה'. בעיניי, רק כשאדם שמח והוא במיטבו יש בזה קידוש ה', ולא בזה שתהפוך את עורך ותהיה מישהו אחר.

"הרב עודד ניצני, חברי הטוב, אומר שצריך לקום טיפוס חדש, טבעי, שיהיה מבחינה מסוימת חופשי מאוד ועם זה הוא יתקרב לקדוש ברוך הוא. אני מתחבר לזה מאוד. צריך כמובן צמצומים וסייגים של קדושה, אבל קודם כל האדם צריך להיות כמו שהוא. אם אתה לא מדויק עם עצמך, זה ממש לא זה".

סופרמרקט של אמונה

אני מרגיש שהיום יש תופעה הפוכה, שאם לא חזרת בתשובה אתה סוג ב'.

המשך בעמוד הבא >

בס"ד

אהרן רזיאל

מופע אקוסטי

11.10 חמישי | האור מצפה רמון 08-8504464 SOLD OUT

13.10 מוצ"ש | יקבי עמוס תקוע 053-7099319

18.10 חמישי | קפה מיכאל צפת 050-8663872

20.10 מוצ"ש | הצוללת הצהובה ירושלים 02-6794040

25.10 חמישי | רוזליה בית שאן 04-6453366

הדרך

עם אביו בברית של בנו הבכור בירושלים

יהודי שישב כל החיים ומסר את נפשו לתורה לא נחשב לעומת איזה בדרן או שחקן כדורסל שחזר בתשובה ויודע לצטט קצת רבי נחמן.

"בעל תשובה זה לא בהכרח אדם שעבר מחילוניות לדתיות, אלא כל מי שמבין שהדרך שלו אינה מושלמת והוא חותר אל הכלליות האמיתית. יכול להיות בפועל חוזר בתשובה שהוא תקוע וקיצוני, ולעומתו דתי או חרדי מבית שמבינים שיש חסרון מהותי במצבם ושואפים להתחבר באמת לתורה ולעם ישראל".

"אני חושב שמה שמאפיין בעלי תשובה זו היכולת לראות את המציאות במבט רחב והוליסטי. אני זוכר שבשלב מסוים התחברתי לרב יצחק גינזבורג (רבים לא יודעים שהוא חוזר בתשובה), ומה ששבה אותי אצלו היה שהוא הציג לנו מפה של היהדות על פי הסוד: הליטאים זה גבורה, תנועת המוסר זה הוד, חב"ד זה תפארת, נצח זה דרך הרב קוק וכו'. היכולת לראות את הדברים בצורה של התכללות שבתה אותי. זה ודאי חלק מהגאולה. עד אז חוויתי מקום אחד, חשבתי שזה שיא האמת, ואחרי זמן ראיתי שזה רק דוכן אחד מיני רבים בשוק עצום ואינסופי של קדושה. אני חושב שהיום אנחנו מחפשים את הסופרמרקט, את ההסתכלות הרחבה על כל ה'מוצרים'".

ובכל זאת, הסגירות הזאת טבועה די חזק בגנים של עם ישראל. מה קרה ל"עם לבדד ישכון"?

"נכון, צריך להיות סגור כשצריך, אבל גם פתוח כשצריך. מצד אחד, יש סכנה של פתיחות יתר, שאתה פשוט תהיה רשע - תעבור על התורה. זה פשוט. אבל סגירות יתר זה שאתה יכול להיות משוגע. ולך תדע מה יותר גרוע... כמו שאתה רואה אנשים כביכול חרדים מאוד שהולכים להתחבק עם אחמדיניג'אד, צורר היהודים. האיזון בין פתיחות לסגירות, כל אחד לפי מצבו וערכו, הוא נקודת המפתח".

איפה אתה?

נולדתי במזל מאזניים ואני כל החיים מנסה למצוא את האיזון... אני גר בירושלים, בקצה שכונת נחלאות. מצד אחד זה נחלאות, מצד שני שכונת מקור ברוך, ואני עובד באמצע במוזיאון גוש קטיף... אני חי בתוך מציאות כזו מעורבבת וזקוק למעורב ירושלמי הזה. מנסה להיות יהודי ולעשות את שליחותי במלאכת הכתיבה. מאוד מתחבר לכיסופים העצומים של הרבי מלובביץ' שתמה למה באמת המשיח לא מגיע. יש לי תחושה שהעולם הוא כמו סרט מתח שאנחנו נמצאים לקראת סופו, והסוף יהיה כל כך מדהים שהוא יהפוך את כל הסרט למשהו שאף אחד לא חשב ולא דמיין אותו. שמעתי פעם מהרב גינזבורג שככל שאדם יותר מתקדש הוא יותר מבין שבאמת יש רק בעיה אחת לכולנו: זה שהמשיח עוד לא בא". ■